

Ἄς σημειωθῆ ὅτι ὁ συγγραφεὺς διακρίνει, σημειώνει καὶ αἰτιολογεῖ τὰ σημεῖα τῶν ἀνατολικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου τέχνης. Σημειώνει ἐπίσης καὶ τὰς δυτικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς καθὼς καὶ τὰς ἐπιδράσεις τῆς βυζαντινῆς ἐπὶ τῆς δυτικῆς διὰ πειστικῶν ἐπιχειρημάτων, ὀρθῶς δὲ τονίζει τὸν ῥόλον τῆς χριστιανικῆς τέχνης μὲ τὰς ἀλληλεπιδράσεις Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ὡς μέσου προαγωγῆς τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐνότητος μεταξὺ τῶν χριστιανῶν πάσης κατηγορίας. Ἀξιοσημείωτον καὶ ἐπίκαιρον εἶναι τὸ ἄρθρον περὶ τοῦ δένδρου τῶν Χριστουγέννων, τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς πειστικώτατα καὶ διὰ πολλῶν παραδειγμάτων καταδεικνύει ὡς βυζαντινόν, ἔλθὼν ἐνταῦθα κατὰ τοὺς τετευταίους αἰῶνας ὡς ἀντιδάνειον ἐκ τῆς Δύσεως, πὺ τὸ εἶχε παραλάβει ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς. Ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τῆς Μεσσηνιακῆς Σαμαρίνας θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω ὅτι τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης τοῦ συγγραφέως ἀποδεικνύει καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ χωριὸν Ἑλληνοκκλησιὰ δὲν ἐλέγετο Σάμαρι, ἀλλὰ Σιάμαρι, ὅπως τὸ γνωρίζουν οἱ παλαιότεροι Μεσσήνιοι, οἱ δὲ κάτοικοι ἐκαλοῦντο πάντοτε Σιαμαραῖοι. Τοῦτο ἀσχέτως πρὸς τὸ Σαμαρίνα καὶ Σαμαριά, τῶν ὁποίων ὁ τύπος διεμορφώθη μᾶλλον ἐκ παρετυμολογίας μεταγενεστέρως.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι σοφὸν καὶ κατατοπιστικὸν εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν οὐσίαν τῆς θρησκείας μας, ἐθνικὸν εἰς τὴν γενικωτέραν προσπάθειαν διευκρινήσεως τῆς τέχνης καὶ μορφωτικὸν εἰς θέματα Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ αἰσθητικῆς. Τὸ Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν δικαιοῦται εἰς συγχαρητήρια διὰ τὴν ἐκδοσιν.

Π. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* *

THEODOROS K. STEPHANOPOULOS, *Umgestaltung des Mythos durch Euripides*, Athen 1980, σελ. 175.

Ὅπως βλέπομεν εἰς τὸν πρόλογον πρόκειται περὶ ἐναισίμου διατριβῆς ὑποβληθείσης εἰς τὸ ἐλεύθερον Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου. Εἰς τὸν τετρασέλιδον βιβλιογραφικὸν πίνακα σχολίων καὶ εἰδικῶν μελετῶν περιέχονται ἐργασίαι, μᾶλλον εἰδικαί, ξένων φιλόλογων.

Ὁ πυρὴν τοῦ ἔργου ἐκτίθεται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν του, σελ. 15—41, ἐνθα ἐκτίθενται καὶ νὰ συμπεράσματα τῆς εἰδικωτέρας κατὰ δράματα ἀναλύσεως, ἣτις ἐπακολουθεῖ εἰς τὰς σελ. 42—160. Ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς προβαίνει ἀρχικῶς εἰς τὴν γενικὴν θεώρησιν τῶν μύθων (τὴν προομηρικὴν μορφήν τῶν ὁποίων ἀγνοοῦμεν) καὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν ὑπὸ τῶν ποιητῶν εἰς τὸ ἔπος, τὴν λυρικὴν καὶ τὴν τραγωδιαν. Διαπιστώνει, ὀρθῶς, ὅτι ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἐποῦς οἱ μῦθοι τροποποιοῦνται μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ μυθικοῦ καὶ τοῦ θαυματογενοῦς. Θὰ ἦτο βέβαια ἐνδιαφέρον ἂν ὁ σ. μᾶς ἔδιδεν ἰδέαν τινὰ ἀπὸ τὴν διαπραγματεύσιν τῶν μύθων εἰς τὸ μὴ Ἑλληνικὸν Ἐπος διὰ νὰ φανῆ καλύτερον καὶ ἐκείνων ἢ θεώρησις. Εἰς τὴν λυρικὴν βλέπει τὴν μεταβολὴν τῶν μύθων εἰς τὴν προσαρμολογίαν των πρὸς τὴν παροῦσαν πραγματικότητα, εἰς δὲ τὴν τραγωδίαν τὴν ἀναγέννησιν τῶν Ὀμηρικῶν μύθων ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἑξανθρωπισμοῦ των κατὰ τὸ Ἀττικὸν πνεῦμα. Ἐξετάζων τὰς μεταβολὰς τῶν μύθων εἰς τὸν Αἰσχύλον καὶ τὸν Σοφοκλέα ὁ σ. ἐπισημαίνει τὰς μεγάλας μεταβολὰς τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ μεταπλάσαντος τὸ ἡρωϊκὸν εἰς καθημερινόν, κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα, ὅστις θὰ ἐξετασθῆ εἰς τὴν παροῦσαν διατριβήν. Ὁ σ. παρατηρεῖ μετριοφρόνως ὅτι ἡ ἔρευνά του δὲν ἀξιοῖ πληρότητα.

Ἡ ἐξέτασις γίνεται μὲ μίαν ἐν γενικῆς γραμμαῖς ἐπισκόπησιν τῶν ἐπὶ τοῦ

θέματος τούτου ἀντιλήψεων τῶν νεωτέρων φιλολόγων : Schlegel, K. O. Müller, Nietzsche, Wilamowitz, CRobert, W. Nestle, H. Steiger, I. Κακριδῆ, W. Jaeger, Kamerberk, Lesky HDörrie, F. Jouan, D. JConacher. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης, τὴν ὁποίαν δὲν θεωρεῖ ὡς δυναμένην νὰ ἀναλυθῆ διὰ βραχέων, ἀγεται ὁ ἴδιος εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐπροχώρησε πέρα τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὸν μετασχηματισμὸν τῶν μύθων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς του, ἥτις εἶχεν ὑποστῆ τὴν σοφιστικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ἀγαγοῦσαν τὸν ἄνθρωπον ὡς μέτρον πάντων τῶν πραγμάτων καὶ φυσικὰ καὶ τῶν μύθων.

Ἀκολούθως ὁ σ. τρέπεται εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ κατὰ πόσον τολμηρῶς μεταποιεῖ τοὺς μύθους ὁ Εὐριπίδης, ὅστις κατὰ τὸν Wilamowitz μᾶλλον δημιουργεῖ τὸ μυθικὸν ὕλικόν παρα τὸ λαμβάνει ἐκ τῆς παραδόσεως. Καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν μύθων τὸ παρακολουθεῖ ὁ σ. δι' ἀναλύσεως τῆς παραδεδομένης ἄλλοθεν ὕλης τῶν μύθων καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου παρουσιαζομένης α') εἰς τὴν Μήδειαν β') εἰς τὰς Βάκχας καὶ γ') εἰς τὴν Ἐκάβην.

Ὁ σ. ἐπιχειρεῖ μετὰ ταῦτα νὰ διαπιστώσῃ, ἂν ὁ Εὐρ. μετέβαλε τὴν παράδοσιν, παρατηρῶν ὅτι τὰ ἀποτελέσματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι βέβαια, ἀλλὰ μόνον πιθανά, διότι εἶναι ἄγνωστος ἡ πρώτη μορφή τῶν μύθων, ἡ παλαιοτάτη.

Τὸ θέμα τοῦτο ἐξετάζεται διαδοχικῶς 1) Εἰς τὴν Ἄλκηστιν 2) τὴν Ἄνδρομάχην 3) τὴν Ἐκάβην 4) τὰς Τρωάδας 5) τὰς Φοινίσσας καὶ 6) τὸν Ὀρέστην. Τὸ συμπέρασμα τοῦ σ. εἶναι, ὅτι εἰς ἕκαστον δράμα καθ' ἑαυτὸ παρατηρεῖται μία θεμελιώδους ἰσχύος προσαρμογὴ κατὰ τρόπον ὅμοιον πάντοτε ἢ ἀνάλογον. Εἰδικώτερον δέ, διὰ νὰ διαπιστωθῆ ἂν χαρακτηριστικόν τι τοῦ μύθου εἶναι Εὐριπίδειον ἢ μὴ, ὁ σ. φρονεῖ ὅτι εἰς τὸν Εὐρ. ἀνήκουν τὰ περιεργὰ χαρακτηριστικά, ἅτινα ἀντιφάσκουν πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ γνωστά. Διὰ τὴν διαμόρφωσιν δὲ τῶν κινήτρων (μοτίβα), ἂν ταῦτα εἶναι Εὐριπίδεια ἢ μὴ—ἐκεῖ πού ἡ ἔκθεσις τοῦ Ε. καὶ ἡ παράδοσις παρουσιάζουν ἀντιφάσεις—ὁ σ. παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ε. εἰς τὰ χωρικά, τὰς τελικὰς σκηνὰς καὶ τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεὸν κάμνει ἐπανασύνδεσιν πρὸς τὴν παράδοσιν, μεταπλάττει ὅμως τὰ κίνητρα ἢ ἐφευρίσκει ἄλλα διὰ νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ ὡς βάσιν τῶν συλλογισμῶν του εἰς τὰ τμήματα τοῦ «Ἀγῶνος» ἐν τῷ δράματι (φέρει δὲ καὶ σχετικὰ παραδείγματα ἐκ τῶν δραμάτων). Ἐτέρα συνήθεια τοῦ Ε. εἶναι ἡ μεταφορά τῶν κινήτρων ἀπὸ ἐνὸς θρύλου ἢ ἐνὸς προσώπου εἰς ἕτερον, καθὼς καὶ αἱ μεταβολαὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἢ τὸν τόπον τοῦ δράματος. Αἱ γενικαὶ αὗται διαπιστώσεις τοῦ σ. ἀναπτύσσονται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς καθ' ἕκαστον δράμα ἀναλύσεις : 1) Ἄλκηστις σ. 42—57 2) Ἄνδρομάχη σ. 58—71 3) Ἐκάβη σ. 72—85 4) Τρωάδες σ. 86 98 5) Φοίνισσαι σ. 99—126 6) Ὀρέστης σ. 127—160.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὁ σ. πρῶτον ἐκθέτει τὸ διάγραμμα τοῦ περιεχομένου, ἀναφέρει τὰς παραλλαγὰς, ἐξετάζει τὰ μοτίβα, ἀναφέρει τὰς γνώμας τῶν κριτικῶν, τὴν παράδοσιν, τὰ χαρακτηριστικά τοῦ δράματος, τὰς διαφοράς, τὰ ἀμφίβολα σημεῖα, τὴν θεμελίωσιν τοῦ ἀγῶνος κλπ. Εἰς ἕκαστον σημεῖον ἀναφέρει τὰς γνώμας τῶν φιλολόγων καὶ διατυπώνει εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὴν ἰδικὴν τὸν γνώμην πάντοτε ὑπὸ τῷ πρίσμα τί ἐπεζητεῖ ἢ ἀρχικὴ μορφή τοῦ μύθου καὶ πῶς ὁ Εὐρ. τὴν μεταπλάττει εἰς τὸ νὰ τὸν διαμορφώσῃ εἰς τὰ προκύπτοντα προβλήματα εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ μῦθος μετεβάλλετο εἰς πραγματικότητα. Ἡ διαπραγματεύσεις εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς μελέτης γίνεται κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν.

Εἰς τὰς σελ. 116—171 ὁ συγγραφεὺς παραθέτει καὶ σχολιάζει ἀρχαῖα σχόλια, τὰ ὁποῖα ἀναφέρουν παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὰς ἀποκλίσεις τοῦ Εὐριπίδου εἰς σημεῖα τῶν διαπραγματευομένων ὑπ' αὐτοῦ μύθων. Ἐπιτάσσονται πίνακες 1) τῶν μυθολογικῶν ὀνομάτων καὶ 2) τῶν ἀναφερομένων χωρίων τῶν συγγραφέων. Ἡ

διδόμενη εντύπωσις ἐκ τοῦ ἔργου συνίσταται εἰς τὴν εὐχάριστον διαπίστωσιν ὅτι δίδεται ἱκανοποιητικὴ εἰκὼν πιθανῆ τὸσον τῶν μεταπλασμῶν τῶν μύθων εἰς τὰ Εὐριπίδεια δράματα, ὅσον καὶ τῶν λόγων εἰς οὓς ὑφείλονται αἱ ἀλλαγαὶ αὐταί.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

*
**

IVOR THOMAS, **Greek Mathematical Works I, Thales to Euclid.**
Loeb Classical Library, Kabridge, Mass, Harvard Univers. Press, London
Will. Heinemann, 1980, p. 508.

Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου τούτου, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη διὰ πρώτην φοράν κατὰ τὸ 1939, ὁ καθηγητὴς κ. Ivor Thomas ἀναπτύσσει τοὺς λόγους ἐνεκα τῶν ὁποίων παρωρμήθη εἰς τὴν μετάφρασιν καὶ δημοσίευσιν τοῦ ἔργου. Κατὰ τὸ 1921 εἶχεν ἐκδοθῆ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ περίφημον βιβλίον τῶν Ἑλληνικῶν Μαθηματικῶν, εἰς δύο τόμους, ὑπὸ τοῦ Thomas Heath. Διὰ τοὺς μαθηματικούς γενικῶς τὸ βιβλίον τοῦ Heath ἀπετέλει σπουδαῖον βοήθημα διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Μαθηματικῶν. Ἡ φιλοδοξία ὅμως τοῦ Ivor Thomas ἐξετείνετο πέραν τοῦ κύκλου τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων τῶν Μαθηματικῶν. Ὁ συγγραφεὺς ἐσκέφθη νὰ καταστήσῃ προσιτὰς εἰς τὸ εὐρὺ Κοινὸν τὰς ἀρχὰς τῆς Μαθηματικῆς ἐπιστήμης, ὡς αὐτὴ ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Πρὸς τοῦτο ἐνήργησεν ἐπιλογὴν τῶν σπουδαιότερων μαθηματικῶν ἐπιτευγμάτων τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὁποῖα διεχώρισεν εἰς δύο τόμους· εἰς τὸν πρῶτον τόμον περιλαμβάνονται τὰ Μαθηματικὰ ἀπὸ τοῦ Θαλοῦ (600 π. Χ.) μέχρι τοῦ Εὐκλείδου (300 π. Χ.), ἐν ᾧ εἰς τὸν δεῦτερον τόμον περιλαμβάνονται τὰ Μαθηματικὰ ἀπὸ τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου (300 π. Χ.) μέχρι τοῦ Πάππου (300 μ. Χ.).

Εἰς τὸν πρῶτον ἐκδοθέντα ἤδη τόμον, μετὰ τὸν πρόλογον τοῦ συγγραφέως καὶ τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων, ἀκολουθεῖ πολυσέλιδος σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ εἰσαγωγή εἰς τὰ ἀρχαῖα Μαθηματικὰ ἐν συνδυασμῶ με φιλοσοφικὴν θεώρησιν τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὸ κύριον θέμα τοῦ βιβλίου ἀρχίζει με τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν τῶν Πυθαγορείων καὶ συμπληροῦται με γνώμας τοῦ Δημοκρίτου καὶ ἔργα τοῦ Ἴπποκράτους τοῦ Χίου καὶ με τὰ περίφημα εἰδικὰ προβλήματα τὰ μὴ λυόμενα διὰ κανόνος καὶ διαβήτου, ἀλλὰ λυόμενα με ἄλλας γραμμάς, ὅπως εἶναι ὁ τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου, τὸ Δῆλιον πρόβλημα καὶ ἡ τριχοτόμησις ὀξείας γωνίας. Ἀκολουθοῦν αἱ ἔρευναι τοῦ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου, αἱ γνώμαι τοῦ Πλάτωνος, αἱ ἔρευναι τοῦ Εὐδόξου τοῦ Κνιδίου καὶ αἱ ἔρευναι τοῦ Ἀριστοτέλους. Τέλος ἐκτίθεται ἡ συμβολὴ τοῦ Εὐκλείδου ἢ περιλαμβανομένη εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον Στοιχεῖα καὶ εἰς μερικὰ ἄλλα σωζόμενα ἔργα του. Διὰ τὰ ἀπολεσθέντα ἔργα τοῦ Εὐκλείδου ἐκτίθενται πληροφορίες περιεχόμεναι εἰς τὸ βιβλίον Πάππου Συναγωγὴ.

Ἡ ἐπιλογὴ τῆς ὕλης τοῦ ὑπὸ κρίσιν πρώτου τόμου, ἔγινεν ὑπὸ τοῦ Ivor Thomas μετὰ μεγάλης δεξιότητιος. Τὸ συναφὲς ἀρχαῖον κείμενον ἐκτίθεται εἰς τὴν ἀριστερὰν σελίδα τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ἡ ἀγγλικὴ μετάφρασις, γενομένη μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας ὑπὸ τοῦ Ivor Thomas, ἐκτίθεται εἰς τὴν δεξιὰν σελίδα. Ὁ κ. Thomas διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τούτου προσφέρει ὑψίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Διεθνή Μαθηματικὴν ἐπιστήμην, διότι κατορθώνει νὰ εἰσαγάγῃ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἀρχαίας Μαθηματικῆς δημιουργίας τῶν Ἑλλήνων. Αἱ ἐκδόσεις τοῦ πρώτου τόμου ἔγιναν κατὰ τὰ ἔτη 1939, 1951, 1957, 1967, 1980 ἐνῶ αἱ ἐκδόσεις τοῦ δευτέρου τόμου ἔγιναν κατὰ τὰ ἔτη 1941, 1951, 1957.

ΕΥΑΓΓ. Σ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ